

VAN RIEMSDIJK, Micheline i WANG, Qingfang (2017)
Rethinking international skilled migration
 Oxon: Routledge, 311 p.
 ISBN 9781317420767

Com es formen i transformen els fluxos de la migració qualificada a través de múltiples espais i escales? Com són els impactes entre les diferents escales geogràfiques? Quins són els mecanismes a través dels quals els migrants qualificats i la migració influencien en les regions, les ciutats i les comunitats locals? Com generen els migrants creixement econòmic? Les editores del llibre, Micheline van Riemsdijk (Universitat de Tennessee) i Qingfang Wang (Universitat de Califòrnia a Riverside), a més dels vint-i-un autors, bona part d'ells acadèmics de departaments de Geografia dels Estats Units i del Regne Unit, responen a aquests interrogants.

Brain drain, brain circulation, brain gain... Aquests són alguns dels conceptes que apareixen al llarg de tots els capítols del llibre i els que expliquen, respectivament, la mobilitat de les persones qualificades del sud al nord (i, per tant, la pèrdua de capital humà que suposa per a alguns països la migració qualificada), la transferència de coneixement i l'expertesa professional que aporten les persones en més d'un país i el retorn dels migrants al país d'origen (fent que la pèrdua inicial esdevingui un guany). En aquest llibre, juntament amb aquests conceptes, apareixen també els d'espai i lloc —la dimensió espacial i l'arrelament al lloc—, que són els que permeten als autors/es —la majoria geògrafs/es— repensar les teories de la migració qualificada internacional.

El llibre analitza, a partir de diferents estudis de casos: 1) les característiques dels migrants a l'hora de prendre la decisió de migrar, la de retornar i moure's a una altra destinació; les experiències en el lloc de treball i l'adaptació de la família; 2) les interaccions entre els

individus i el lloc, examinant com el context socioeconòmic, cultural i polític a les ciutats i les regions formen les experiències dels migrants qualificats, i 3) els règims polítics nacionals i internacionals que tenen impacte en els fluxos de la migració qualificada.

Lluny de veure els migrants qualificats com un grup homogeni, no problemàtic i privilegiat, el llibre mostra com les característiques personals dels migrants qualificats configuren l'experiència de la mateixa migració i com el gènere, la nacionalitat, l'edat i l'etapa vital s'intersequen de manera diferent segons el lloc escollit per viure. Es mostra també com la migració qualificada pot ajudar a millorar la posició d'una ciutat en les jerarquies internacionals i globals a través de les seves contribucions laborals i les connexions transnacionals amb institucions i amistats, i com els talents (amb un alt nivell de capital humà) poden contribuir significativament a la creació de coneixement, innovació i desenvolupament econòmic.

El llibre s'estructura en quatre parts. Una introducció, una primera part amb un conjunt de capítols referents a la migració internacional d'estudiants, una segona part formada per treballs sobre la migració qualificada i la seva interrelació amb el lloc, una tercera part sobre les migracions de retorn i, finalment, un capítol de conclusions. Vegem, a continuació, les principals aportacions del llibre.

En les darreres dècades, el creixement de la mobilitat internacional dels estudiants ha estat extraordinària. Aquest creixement té a veure amb la globalització de l'educació superior i amb el gran benefici econòmic que representa per a algunes universitats

del món l'atracció d'estudiants estrangers. A partir d'entrevistes a personal de l'administració de les oficines internacionals d'universitats d'arreu de món, Allan Findlay, Russell King i Alexandra Stam estudien quines són les motivacions institucionals per a la seva internacionalització i quines són les eines més utilitzades per fomentar la mobilitat internacional dels estudiants. S'observa que, mentre que alguns països, com Noruega i Suècia, encoratgen la migració de retorn dels estudiants internacionals per contribuir al desenvolupament internacional i prevenir la fuga de cervells, d'altres, com Estats Units, afavoreixen la retenció dels estudiants internacionals perquè són considerats persones amb un grau alt de capital humà i volen incorporar-los dins el mercat de treball domèstic.

Però prendre la decisió de migrar no és fàcil i molts estudiants internacionals la prenen dues vegades: quan decideixen estudiar en una altra universitat i quan valoren si han de tornar als seus països d'origen després dels estudis o quedar-se a treballar al país on han estudiat. La segona decisió és més complexa que la primera, ja que ara hi ha dos països que els són familiars i hi tenen lligams. Així, Heike Alberts assegura que la complexa decisió de migrar no pot ser reduïda a factors isolats, sinó que més aviat aquesta decisió pot estar influenciada per un ampli ventall de motivacions, oportunitats i limitacions. La distància al país d'origen, la llengua que es parla al país d'acollida, els lligams colonials, l'ingrés per càpita, els estocs preexistents de migrants, el cost de viure-hi i el clima han estat identificats com a elements importants a l'hora de prendre la decisió de migrar. Per a la majoria d'estudiants, guanyar experiències internacionals, perfeccionar el domini de l'anglès o experimentar una altra cultura són motivacions importants per anar a estudiar fora.

La mobilitat dels estudiants es considera, doncs, precursora de la migració

qualificada internacional. Centrant-se amb els estudiants Erasmus, Christof Val Mol analitza possibles mecanismes que poden explicar per què aquests estudiants són més proclius a tornar a migrar. Els estudiants Erasmus acumulen capital social (concepte definit per Bourdieu com el recurs actual i potencial lligat a la possessió d'una xarxa durable de relacions més o menys institucionalitzades de reconeixement mutu) i tenen una varietat de xarxes socials de diversos països europeus.

Però no totes les persones s'adapten bé al país d'acollida. Així ho mostra Scott Basford quan assegura que els estudiants de països amb una major distància cultural, socioeconòmica i geogràfica tenen més reptes a l'hora d'adaptar-se a viure al país d'acollida. L'autor se centra en els efectes emocionals que té el programa de beques de Noruega, que proporciona ajuda financera per incorporar estudiants de països del sud a les universitats noruegues. El xoc cultural, els malentesos interculturals, les barreres de l'idioma, l'aculturació, les preocupacions econòmiques, la distància de la llar i la família i la burocràcia institucional provoquen en els joves migrants certs neguits i ansietats.

Un altre tema són les experiències durant el període de transició que hi ha entre el temps en què els estudiants acaben els estudis i el temps que passa abans de trobar feina qualificada o decidir tornar a casa. Aquesta qüestió l'analitza Wan Yu per al cas dels estudiants xinesos als Estats Units. El capital social i cultural d'aquests estudiants internacionals reflecteix sovint una manca de xarxes socials i professionals, estatus legal, desigualtats ètniques i racials, i barreres culturals. Aquests nois i noies joves sovint tenen feines més mal pagades que les seves contraparts amb el mateix nivell educatiu i accepten «salaris de reserva» per assegurar-se l'estatus legal i la residència futura.

La majoria de la literatura d'estudiants internacionals estudia els moviments del sud al nord global. El capítol d'Ashley

Gunter i Parvarti Raghuram, però, pren Sud-àfrica com a estudi de cas, per tal com aquest país és un centre regional per a l'educació transnacional i un país de destinació d'estudiants de l'Àfrica subsahariana. Tant aquest capítol com el següent, el de Jon Mulholland i Louise Ryan, estudien la dimensió del lloc en la mobilitat, en les pràctiques de l'assentament dels migrants qualificats i, en particular, en les dinàmiques que formen les geografies morals associades amb els sentits de lloc dels migrants. El darrer capítol esmentat analitza les experiències de vida i treball de migrants qualificats francesos a Londres i mostra com les motivacions dels migrants, els seus desitjos, les seves experiències, relacions i pràctiques, estan profundament relacionades amb el lloc i amb la configuració del seu sentit de lloc. Els migrants francesos consideren Londres una ciutat amb «més vida» que París. Mentre que París es veu com una ciutat claustrofòbica, Londres es veu com una ciutat cosmopolita amb unes qualitats afectives particulars derivades de la naturalesa oberta i l'efervescència cultural.

Sovint s'associen els grups més mòbils de persones (les elits en aquest cas) amb la seva indiferència cap al lloc, però s'ha vist com aquests no estan completament desarrelats sinó que estan essencialment lligats als llocs a través de les seves pràctiques diàries. Tres capítols més, el de Jörg Plöger (contextualitzat a Alemanya), el de Micheline van Riemsdijk (contextualitzat a dues ciutats de Noruega) i el de Michael C. Ewers i Ryan Dicce (contextualitzat a Dubai), són bons exemples de com els migrants qualificats construeixen el sentit de lloc.

Des d'una altra perspectiva, però continuant amb l'interès pel lloc, Margaret Walton-Roberts suggereix que els processos migratoris estan relacionat amb els contextos socials i històrics i la connectivitat entre els llocs. Concretament, examina la migració que des del segle XIX

fan persones sikhs de l'estat del Punjab de l'Índia cap al Canadà, i quines conseqüències tenen per a aquesta comunitat i per al país les polítiques encaminades a atraure migrants qualificats.

Un altre treball, el de William S. Harvey i Jonathan V. Beaverstock, mostra com els migrants qualificats resten atrets, més que pels països, per les ciutats. Segons els autors, les companyies transnacionals han esdevingut «comunitats transnacionals» i aquestes organitzacions proporcionen llocs als migrants per construir xarxes socials i de negocis. A partir d'una recerca qualitativa, comparen tres destinacions de migrants qualificats, Singapur, Boston i Vancouver, i observen com en la ciutat asiàtica els migrants teixeixen xarxes socials que produeixen espais particulars dins la ciutat i és, en aquests espais, on es troben els migrants internacionals. Mentre que a Singapur els migrants viuen al mateix condomini, porten els seus fills a la mateixa escola internacional i socialitzen en els mateixos clubs socials i esportius, a Boston i a Vancouver els migrants van més al seu aire, no «busquen» els seus compatriotes i es barregen més amb persones autòctones.

El moviment és continu, multidireccional, fluid i temporal, i prendre la decisió de tornar o no tornar al país d'origen té a veure amb factors personals i familiars, amb els sentiments de pertinença, les potencialitats de desenvolupament professional, les noves tecnologies de la comunicació, les experiències de discriminació, les polítiques restrictives de migració al país de destinació i el desenvolupament econòmic al país d'origen. En aquesta línia, d'una banda, Elizabeth Chacko analitza les experiències de retorn dels migrants qualificats cap a l'Índia i, de l'altra, Qingfang Wang, Li Tang i Huiping Li examinen les experiències laborals de xinesos acadèmics que, havent passat anys a l'estranger, retornen cap a universitats xineses.

El darrer capítol, el de les conclusions, de Harald Bauder, planteja la necessitat de repensar la migració qualificada. Per això, assenyala, és bàsic connectar aspectes econòmics, socials, polítics i culturals de la migració qualificada en contextos múltiples, incloent-hi els llocs d'origen, de destinació i d'altres localitats a diferents escales. Aquesta dimensió espacial és la que ofereix una oportunitat perquè els geògrafs/es aportem el nostre coneixement en aquesta temàtica des d'una altra perspectiva.

Finalment, cal assenyalar que, per a un públic especialitzat i interessat en

les migracions internacionals contemporànies, aquest llibre pot ser una font d'inspiració per al disseny de futures recerques que es vulguin fer a casa nostra sobre les persones migrants qualificades i la seva relació amb els llocs i els espais.

Anna Ortiz Guitart

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament de Geografia

anna.ortiz@uab.cat

<https://doi.org/10.5565/rev/dag.502>

